

УДК:
316.42+330.34(497.11)(049.3)

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXII) IX, vol=25
Бр. 3 / 2010.
стр. 437-442.

*Урош Шуваковић,
Филозофски факултет Универзитета у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици*

ЉУБИША МИТРОВИЋ – ПРИНЦИПИЈЕЛНИ КРИТИЧАР „ТРАНЗИЦИЈЕ У ПЕРИФЕРНИ КАПИТАЛИЗАМ“

Издавач: Институт за политичке студије, Београд

Година издања: 2009

Обим: 264 странице

*„Наде и шансе милиона грађана су изневерене...
Добили су формалне политичке слободе и права у лику
„Хајд-парк“ демократије, а изгубили социјална права и
људско достојанство“.*

Љубиша Митровић, „Транзиција у периферни капитализам“

Реномирани београдски Институт за политичке студије објавио је крајем 2009. године – у „част“ јубилеја симболичког отпочињања тзв. процеса транзиције рушењем Берлинског зида пре две деценије – научну монографију др Љубише Митровића, редовног професора Филозофског факултета Универзитета у Нишу под називом „Транзиција у периферни капитализам“. Ова књига огледа из социологије глобалних и регионалних промена, чији је аутор један од најплоднијих и најеминентнијих савремених српских социолога, већ самим својим називом успоставља јасан путоказ у ком

правцу води овај процес. Истовремено, она представља једну од најозбиљнијих и најутемељенијих, радикалних критика процеса транзиције, глобализације и глобализма објављених у нас, а колико ми увид у литературу и истраживања допушта, могу да устврдим и на простору читаве југоисточне Европе.

Монографија професора Митровића је резултат његовог вишегодишњег рада и руковођења макропројектом „Култура мира, идентитети и међуетнички односи у Србији и на Балкану у процесу евроинтеграције“. Сачињавају је две целине, свака од по девет поглавља. Прва целина носи назив „Криза, глобални процеси и односи у савремености“ и са општег становишта разматра глобализацијске процесе, њену идеолошку утемељеност и последице које производи на нивоу светског друштва. Друга целина, насловљена „Транзиција и производња периферног капитализма на Балкану“ посвећена је првенствено последицама транзиције на простору Балкана, коју Митровић карактерише као „транзицију без социјалне одговорности“ чије су последице „периферизација привреде, друштва и културе“⁽¹⁾, односно оно што Ноами Клајн, на коју се Митровић у неколико наврата у књизи позива, назива „капитализмом катастрофе“⁽²⁾. У овој књизи, која је резултат ауторовог вишегодишњег истраживања и промишљања процеса глобализације и транзиције, сабрано је 18 Митровићевих радова: 12 саопштаваних на разним међународним и домаћим научним скуповима држаним у земљи и иностранству или публикованих у научним часописима, док се 6 радова по први пут објављује у овој књизи. У свим овим радовима, професор Митровић критички анализира и преиспитује питања глобализације, глобализма и транзиције. Већ у првом поглављу се бави питањима „нове парадигме и изазовног истраживачког поља“ у социологији развоја. С обзиром да Љубиша Митровић деценијама студентима предаје социолошке теорије, не чуди што ни из ове књиге нису изостали такви радови. Осим прегледа различитих парадигми из области социологије развоја, он се у другом поглављу карактеристичног наслова „Карл Маркс као весник процеса глобализације“, у тексту који је писан поводом 160-годишњице „Комунистичког манифеста“, бави актуелношћу Марксове мисли наглашавајући да је Маркс „претеча глобализације као нове

1) Љубиша Митровић, *Транзиција у периферни капитализам*, Институт за политичке студије, Београд, 2009, стр. 149.

2) Ноами Клајн, *Доктрина шока – успон капитализма катастрофе*, Графички завод Хрватске, Загреб, 2008.

технолошке и социоекономске основе уједињавања човечанства уз респект богатства културних различитости и идентитета, дијалога и партнерства различитих цивилизација. У средишту Марксове мисли је, као алфа и омега, ослобађање човека, тј. постулат који има универзалну и трајну вредност: да је слобода сваког појединца услов слободе свих³⁾. Следе поглавља посвећена питањима обнове религије, међурелигијског дијалога и културе мира, значаја односа стратешког партнерства Русије и Европе као „кључа развоја“ и „кључа за изградњу мултиполарног света“. Он посебно ставља под интелектуалну критичку лупу резултате глобализацијског и транзицијског процеса: „зависну модернизацију“, „периферизацију привреде, друштва и културе“, ситуацију у којој је „Србија у раљама неолибералне доктрине, моноцентричног глобализма и геополитичке транзиције Балкана“, посебно се бавећи последицама транзиције по младе генерације, али и развојним шансама пољопривреде и села „у контексту процеса периферизације Балкана“. Не изостаје ни бављење проблемима нација на Балкану које су „између протомодерних етничких група и модерних грађанских политичких заједница“, уз указивање како се на простору Полуострва одвија „контрактање“ у односу на западноевропска друштва која ступају у „својеврсно постнационално доба“, при чему је по Митровићевом налазу суверенитет балканских националних држава на двоструком удару: „споља – деловањем транснационалних компанија на фону процеса глобализације, а изнутра експлозијом сепаратистичких покрета“. У том контексту, Митровић веома храбро – и то не само интелектуално, већ у тренутку опште заљубљености у „евроинтеграцијске процесе“ и политички смело, а са аспекта научника из области друштвених наука пре свега одговорно - поставља питање могу ли „овакве атомизирани нације и `торзо државе“ представљати партнера за ЕУ, односно још експлицитније да ли „придруживање оваквих патуљастих државица ЕУ има другу латентну функцију – реколонизације, протекторације и натоизације геопростора Балкана“⁴⁾.

Посебно је инспиративно поглавље монографије посвећено тзв. болоњском процесу коју аутор третира као последицу реформе и глобализације образовања на платформи неолиберализма и у функцији извођења спровођења зависне модернизације. Професор Митровић налази да Болоњска декларација представља израз нео-

3) Љубиша Митровић, Исто, стр. 43.

4) Исто, стр. 172.

либералног дискурса и да је као таква супротстављена УНЕСКО-вој концепцији хуманистичког интегралног образовања. Тзв. болоњски процес „образовање подређује тржишту, глобалној подели рада, инструментализује и редуцира на техничко, занат; раздваја се образовање од процеса васпитања и света културе. То је технократски концепт образовања – без душе, који ствара професионалне идиоте а не еманциповане људе“⁵⁾. Аутор открива прикривену социо-културну функцију реформе образовања на платформи Болоњске декларације која је у директној вези са интересима и потребама „мегакапитала и глобалне економије“, „у функцији транснационалних корпорација из земаља светског центра и њихове неоколонијалне и неоимперијалне мисије у савремености“⁶⁾ док су интереси и потребе земаља у развоју потпуно маргинализовани. Управо је због тога високо образовање прво на листи болоњске реформе. „Реформисани универзитет гушиће стварни развој индивидуалности и формирање интелектуалаца, а доведиће до стварања системске интелигенције у служби новог светског поретка. У овом контексту може се рећи да вирус неолиберализма отвара пут духовној антиреволуцији: победи идеологије индивидуалног поседништва, социјал-дарвинистичког егоизма и тржишно-потрошачке оријентације пред захтевима за солидарношћу, једнакошћу и слободом. У овом контексту и у самој науци настаје победа начела неопозитивизма над начелом дијалектичког тоталитета, победа инжењерског начина мишљења над хуманистичким, те отуда и агресивни наступ под геслом `истина није целина` већ фрагменти, атомизирани свет чињеница“⁷⁾.

Аутор ове књиге је ангажовани интелектуалац у најбољем смислу тих речи, и то потврђује и овом својом монографијом; он није неутралан, већ је човекољубив, хуман научник, који је свестан да неке од особина „које би требало да красе истраживача подразумевају *независно расуђивање, интелектуалну радозналост, истрајност, оданост домовини...*“⁸⁾ (наглашавања У.Ш.). Као критички изграђен интелектуалац, Митровић не може да пружи само анализу, без предлога алтернативе. Последње поглавље књиге нуди, као алтернативу садашњој „транзицијској антиреволуцији“

5) Исто, стр. 117.

6) Исто, стр. 125.

7) Исто, стр. 122.

8) Сантјаго Рамон и Кахал, *Правила и савети за научна истраживања*, CSIS, Мадрид, 2007, стр. 43.

којом је Србија „у свом развоју данас враћена у поље капитализма 19. века“⁹⁾ јасно залагање за „социјалдемократску алтернативу развоја“, при чему Митровић под појмом социјалдемократије не мисли, како сам каже, на „илузионизам присталица `трећег пута` и жуте неолибералне социјал-демократије која је инструментализована за потребе мегакапитала и његову хегемонију у свету“, већ на „обновљену аутентичну социјалдемократију“ која „има шансу да поново повеже идеју слободе, тј. демократије, са идејом братства и социјалне једнакости“¹⁰⁾. Он заправо сматра, и то показује кроз поглавље посвећено суочавању идеја двојице великана српске мисли XIX века, либерала Владимира Јовановића и социјалисте Светозара Марковића да ће се „из друштвених противуречја света, временом формирати нови покрети посткапиталистичке алтернативе, који ће повезати принципе либерализма (о људској слободи) и социјализма (о једнакости и социјалној правди), те на основу њихове синтезе изградити нову теоријску платформу и програм борбе за боље сутра“ за које је, како Митровић подвлачи, битно „да оно омогућује еманципацију човека, хуманизацију друштва, успостављање здравих односа између човека, природе и друштва, тј. да се заснива на платформи одрживог развоја, да афирмише глобализацију разумевања и солидарности, мир и прогрес у целом свету“¹¹⁾.

Читавом својом књигом професор Љубиша Митровић потврђује да поступа у складу са речима Карела Косика које наводи као један од три мотоа своје књиге: „Досадашње искуство показује да рестаурација капитализма није решила ни једно од битних питања данашњице, само их је све потамнила и одложила, а тиме посредно изазвала критичко мишљење да не оклева и да се даде на посао“.

9) Љубиша Митровић, Исто, стр. 219.

10) Исто, стр. 231.

11) Исто, стр. 227.

